

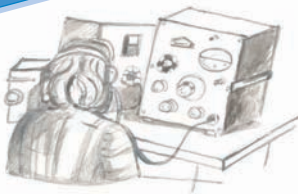
Η εξέγερση των φοιτητών το Νοέμβριο του 1973, σήμανε την αρχή για την επάνοδο της δημοκρατίας στην πατρίδα μας έπειτα από επτά χρόνια δικτατορίας. Διψασμένοι για ελευθερία και δικαιοσύνη, οι φοιτητές, με τη φωνή και τα τραγούδια τους, κατόρθωσαν μέσα σε τρεις μέρες να ξεσηκώσουν τον ελληνικό λαό.

14 Τετάρτη, 14 Νοεμβρίου 1973

Φοιτητές συγκεντρώνονται στο χώρο του Πολυτεχνείου φωνάζοντας συνθήματα κατά της δικτατορίας. Μέσα στο κτίριο γίνονται γενικές συνελεύσεις των φοιτητικών συλλόγων. Παρά τα αυστηρά μέτρα αστυνόμευσης, οι φοιτητές κλείνονται στο Πολυτεχνείο.

15 Πέμπτη, 15 Νοεμβρίου 1973

Οι φοιτητές φτιάχνουν ραδιοφωνικό σταθμό και στέλνουν μήνυμα ελευθερίας:

«Εδώ Πολυτεχνείο! Εδώ Πολυτεχνείο!... Σας μιλάει ο ελεύθερος ραδιοφωνικός σταθμός των ελεύθερων αγωνιζόμενων φοιτητών, των ελεύθερων αγωνιζόμενων Ελλήνων. Ζήτω η εθνική ανεξαρτησία, ζήτω ο ελληνικός λαός...».

Από τους συγκεντρωμένους ακούγεται το σύνθημα: «Λαέ, λαέ, ή τώρα ή ποτέ». Το ριζίτικο* τραγούδι «**Πότε θα κάνει ξαστεριά**» γίνεται σύμβολο αντίστασης κατά της δικτατορίας.

Άκουσε το **Νίκο Ξυλούρη** να ερμηνεύει το τραγούδι. Διακρίνεις τον ήχο ενός μουσικού οργάνου από την Κρήτη;

Στα χείλια όλων βρίσκονται στίχοι του ποιητή **Οδυσσέα Ελύτη** που έχουν μελοποιηθεί από το **Μίκη Θεοδωράκη**: «**Ένα το χελιδόνι**, κι η άνοιξη ακριβή. Για να γυρίσει ο ήλιος θέλει δουλειά πολλή. Θέλει νεκροί χιλιάδες να 'ναι στους τροχούς. Θέλει κι οι ζωντανοί να δίνουν το αίμα τους...». Μελοποιημένα ποιήματα του **Γιάννη Ρίτσου** συγκινούν κι εμπυχώνουν τον κόσμο.

Τραγούδησε κι εσύ, μαζί με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές σου, ένα μελοποιημένο απόσπασμα από το ποίημα «**Ρωμισούνη**» του **Γιάννη Ρίτσου**. Τη μουσική έχει γράψει ο **Μίκης Θεοδωράκης**.

16 Παρασκευή, 16 Νοεμβρίου 1973

Η Αθήνα έχει ξεσηκωθεί. Άνθρωποι κάθε ηλικίας συγκεντρώνονται έξω από το Πολυτεχνείο τραγουδώντας και διαδηλώνοντας κατά της δικτατορίας. Φέρνουν φαγητό, φάρμακα, ρούχα κι ενθαρρύνουν τους φοιτητές με λόγια συμπαραστάσης και με συνθήματα. Οι φοιτητές επαναλαμβάνουν ρυθμικά: «**Ψωμί – Παιδεία – Ελευθερία**».

Ψηλά, στην πύλη της οδού Πατησίων, κυματίζει η ελληνική σημαία υπό τον ήχο τραγουδιών που έχουν απαγορευθεί από τη δικτατορία. Ένα από αυτά είναι και «**Ο Λεβέντης**» σε ποίηση του **Νότη Περγιάλη** και μουσική του **Μίκη Θεοδωράκη**.

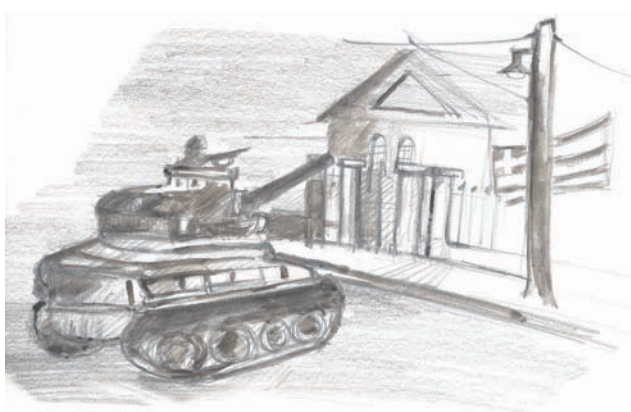
Η πατρίδα τραγουδάει (17η Νοεμβρίου)

Άκουσε το τραγούδι «Ο Λεβέντης» από τη **Μαρία Δημητριάδη**.

Το απόγευμα, οι δικτάτορες αποφασίζουν να απομακρύνουν τον κόσμο που έχει συγκεντρωθεί γύρω από το Πολυτεχνείο. Γίνονται οι πρώτες συγκρούσεις.... Όσο προχωρά το βράδυ, τα πράγματα δυσκολεύουν. Ο σταθμός εκπέμπει συνεχώς:

«Ελληνική λαέ, το Πολυτεχνείο θα μείνει το προπύργιο και η εστία του αγώνα...Κάτω η δικτατορία. Ζήτω η δημοκρατία...Αγωνιζόμαστε για μια καλύτερη και ελεύθερη Ελλάδα. Να καθορίζουμε μόνοι μας τις τύχες του λαού μας. Αγωνιζόμαστε για τη λευτεριά αυτού του τόπου...».

Αργά το βράδυ, οι φοιτητές πληροφορούνται ότι μεγάλα τεθωρακισμένα άρματα κατευθύνονται προς το κέντρο της Αθήνας. Δε χάνουν το θάρρος τους. Σχηματίζουν το σήμα της νίκης με τα δάχτυλά τους. Δεν υποχωρούν!

17

Σάββατο, 17 Νοεμβρίου 1973, χαράματα

Τα τεθωρακισμένα παρατάσσονται μπροστά στην κεντρική πύλη του Πολυτεχνείου. Οι φοιτητές σκαρφαλωμένοι πάνω στη μεγάλη σιδερένια πόρτα τυλίγονται με την ελληνική σημαία και τραγουδούν τον **Εθνικό Ύμνο**.

«Είμαστε άοπλοι... Είμαστε άοπλοι!...» επαναλαμβάνει ο εκφωνητής του ραδιοσταθμού με δραματική ένταση. «...Σε γνωρίζω από την κόψη του σπαθιού την τρομερή, σε γνωρίζω από την όψη που με βία μετράει τη γη...».

Όλη η Ελλάδα κρέμεται από τα χείλια του. Η αγωνία κορυφώνεται ....

Στις 3.00 η ώρα, περίπου, τα χαράματα, η πύλη του Πολυτεχνείου υποχωρεί κάτω από το βάρος ενός μεγάλου τεθωρακισμένου άρματος....

Η αναμετάδοση σταματά...

Ο αγώνας των φοιτητών θα περάσει στη νεότερη ιστορία της Ελλάδας ως μια από τις πιο φωτεινές στιγμές της.

Ας τραγουδήσουμε μαζί με τη **Μαρία Φαραντούρη** τους στίχους του ποιητή **Γιώργου Σεφέρη** «**Λίγο ακόμα, να σηκωθούμε λίγο ψηλότερα**» σε μουσική του **Μίκη Θεοδωράκη**.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Σήμερα μιλήσαμε για τον **εμφυχωτικό ρόλο** που έπαιξε η **μουσική** στην **εξέγερση του Πολυτεχνείου**.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Πολυτεχνείο, τραγούδι, φοιτητές, ελευθερία

Θα έχεις παρατηρήσει ότι συχνά, όταν ακούμε μουσική, κινούμε ρυθμικά το σώμα μας. Αυτό συμβαίνει γιατί νιώθουμε τους σταθερούς **χτύπους** της μουσικής.

Φαντάσου το ρυθμό σαν το χτύπο της καρδιάς. Όταν παίζουμε μουσική ή τραγουδάμε, πρέπει να ακολουθούμε το **ρυθμό**.

Οι μαθητές με τα τουμπελέκια «κρατούν» το ρυθμό

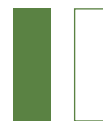
Εξώφυλλο δίσκου
«Η Αλίκη στο ναυτικό»

Μέτρο δύο τετάρτων ($\frac{2}{4}$)

Άκουσε το **εμβατήριο*** με το οποίο ξεκινά η κινηματογραφική ταινία του **Αλέκου Σακελλάριου** «**Η Αλίκη στο ναυτικό**». Τη μουσική της ταινίας έγραψε ο **Μάνος Χατζιδάκις**.

Χτύπησε παλαμάκια στο ρυθμό της μουσικής μετρώντας από μέσα σου «**εν - δυο, εν - δυο**» κ.ο.κ. Το σχήμα που βλέπεις απεικονίζει τους χτύπους. Ο πρώτος χτύπος (σκούρο χρώμα) τονίζεται, ενώ ο δεύτερος (άσπρο χρώμα) δεν τονίζεται.

Για να καταλάβεις το παραπάνω σχήμα σε σχέση με το ρυθμό, φαντάσου ότι είσαι σε μια αμμουδιά και «κάνεις» παρέλαση με τη μουσική ενός εμβατηρίου. Αν κοιτάξεις τα ίχνη που αφήνεις πίσω σου στην άμμο, θα παρατηρήσεις ότι το αποτύπωμα του πρώτου από τα δύο βήματα είναι πάντα πιο έντονο.

Στο εμβατήριο, λοιπόν, οι χτύποι τονίζονται σταθερά **ανά δύο**. Δες πώς γράφουμε αυτό το ρυθμό:

Κάθε χτύπος διαρκεί ένα **τέταρτο**. Η αριθμητική ένδειξη $\frac{2}{4}$ μας δείχνει ότι σε κάθε μέτρο οι νότες διαρκούν συνολικά **δύο τέταρτα**. Η **πρώτη** νότα στην αρχή κάθε μέτρου είναι **τονισμένη**.

Όταν ένα μουσικό έργο έχει αυτό το ρυθμό, λέμε ότι το **μέτρο** του είναι **δύο τέταρτα**.

Ας «κρατήσουμε» το ρυθμό! (1)

Μέτρο τριών τετάρτων ($\frac{3}{4}$)

Άκουσε το κομμάτι «**Το βαλς* του γάμου**» της **Ελένης Καραϊνδρου** από την κινηματογραφική ταινία «**Ο Μελισσοκόμος**» του **Θόδωρου Αγγελόπουλου**.

Χτύπησε παλαμάκια στο ρυθμό του μετρώντας από μέσα σου: «**εν δυο-τρία**», «**εν-δυο-τρία**» κ.ο.κ. Τόνιζε περισσότερο τον πρώτο χτύπο (σκούρο χρώμα).

Στο βαλς οι χτύποι τονίζονται σταθερά **ανά τρεις**. Δες πώς γράφεται αυτός ο ρυθμός:

Κάθε χτύπος διαρκεί ένα **τέταρτο**. Η αριθμητική ένδειξη $\frac{3}{4}$ μας δείχνει ότι σε κάθε μέτρο οι νότες διαρκούν συνολικά **τρία τέταρτα**. Η **πρώτη** νότα στην αρχή κάθε μέτρου είναι **τονισμένη**.

Όταν ένα μουσικό έργο έχει αυτό το ρυθμό, λέμε ότι το **μέτρο** του είναι **τρία τέταρτα**.

Μέτρο τεσσάρων τετάρτων ($\frac{4}{4}$)

Ο Στήβι Γουόντερ

Άκουσε το τραγούδι «**Σερ* Ντιουκ**» (“**Sir Duke**”) του **Στήβι Γουόντερ (Stevie Wonder)**.

Χτύπησε παλαμάκια στο ρυθμό του μετρώντας από μέσα σου: «**εν-δυο-τρία-τέσσερα**», «**εν-δυο-τρία-τέσσερα**», κ.ο.κ. Τόνιζε περισσότερο τον πρώτο χτύπο (σκούρο χρώμα). Ο τρίτος χτύπος τονίζεται επίσης, αλλά λιγότερο από τον πρώτο.

Οι χτύποι τονίζονται σταθερά **ανά τέσσερις**. Δες πώς γράφεται αυτός ο ρυθμός:

Κάθε χτύπος διαρκεί ένα **τέταρτο**. Η αριθμητική ένδειξη $\frac{4}{4}$ μας δείχνει ότι σε κάθε μέτρο οι νότες διαρκούν συνολικά **τέσσερα τέταρτα**. Η **πρώτη** νότα στην αρχή κάθε μέτρου είναι **τονισμένη**.

Όταν ένα μουσικό έργο έχει αυτό το ρυθμό, λέμε ότι το **μέτρο** του είναι **τέσσερα τέταρτα**.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Σήμερα, μάθαμε να «κρατάμε» το ρυθμό της μουσικής με **παλαμάκια**. Μάθαμε ακόμη το **μέτρο δύο τετάρτων**, το **μέτρο τριών τετάρτων** και το **μέτρο τεσσάρων τετάρτων**.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: ρυθμός, μέτρο δύο τετάρτων, μέτρο τριών τετάρτων, μέτρο τεσσάρων τετάρτων

Κάθε χρόνο, νέοι μουσικοί από την Ελλάδα και από άλλες χώρες της Ευρώπης συναντιούνται για να παίξουν μαζί στην **Ορχήστρα Νέων της Ευρωπαϊκής Ένωσης**.

Οι νέοι αυτοί μπορεί να μιλούν **διαφορετικές γλώσσες, επικοινωνούν, όμως, παίζοντας μουσική**.

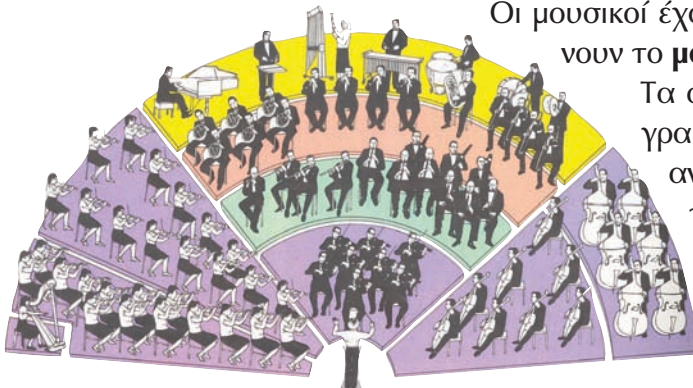
Οι περιοδείες σε ολόκληρη την Ευρώπη, οι εμφανίσεις και οι ηχογραφήσεις στις μεγαλύτερες αίθουσες συναυλιών, αλλά κυρίως η **συνεργασία** και η **φιλία** που αναπτύσσεται μεταξύ τους είναι μια εμπειρία μοναδική....

Φωτογραφία: Χάρης Ακριβιάδης

Η Ορχήστρα Νέων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών

Ας παρακολουθήσουμε από κοντά μια πρόβα της Ορχήστρας Νέων. Οι μουσικοί έχουν καθίσει στις θέσεις τους και περιμένουν το **μαέστρο***.

Σχεδιάγραμμα με τις θέσεις των οργάνων στην ορχήστρα

Τα όργανα, όπως φαίνεται και στο σχεδιάγραμμα, είναι χωρισμένα σε μεγάλες ομάδες ανάλογα με το υλικό τους και με τον τρόπο που παίζονται.

Τη «ραχοκοκαλιά» της ορχήστρας αποτελούν τα **έγχορδα που παίζονται με δοξάρι,*** κατά σειρά μεγέθους:

- το βιολί, η βιόλα,
- το βιολοντσέλο και
- το κοντραμπάσο.

Κοντραμπάσο

Βιόλα

Άκουσε τα **έγχορδα με δοξάρι** να παίζουν. Με ποιο τρόπο το μέγεθος ενός οργάνου επηρεάζει τον ήχο του;

Έγχορδο όργανο είναι και η **άρπα**, παίζεται όμως με τα **δάχτυλα** και όχι με δοξάρι. Άκουσε τον ήχο της.

Άρπα

Πρόβα Συμφωνικής Ορχήστρας

Όμποε

Ο μαέστρος κάνει νόημα να παίξει το όμποε για να κουρδιστούν τα όργανα της ορχήστρας. Το **όμποε** είναι ένα πνευστό όργανο φτιαγμένο από ξύλο. Τα **ξύλινα πνευστά** τοποθετούνται πίσω από τα έγχορδα. Στην ομάδα αυτή ανήκουν το **φλάουτο**, το **πίκολο**, το **κλαρινέτο**, το **μπάσο κλαρινέτο**, το **αγγλικό κόρνο**, το **φαγκότο** και το **κόντρα-φαγκότο**.

Φλάουτο

Κλαρινέτο

Άκουσε τα ξύλινα πνευστά να παίζουν.

Οι μουσικοί περιμένουν το σήμα του μαέστρου για να αρχίσουν. Ο μαέστρος στέκεται μια στιγμή κι αμέσως μετά διαγράφει ένα μικρό κύκλο στον αέρα με την μπαγκέτα* του. Τα όργανα αρχίζουν να παίζουν. Οι μελωδίες διαδέχονται η μία την άλλη. Όπου το θεωρεί απαραίτητο, ο μαέστρος σταματάει τη ροή της μουσικής και δίνει οδηγίες στους μουσικούς:

- Τα βιολοντσέλα να μπουν πιο δυναμικά εδώ...
- Τα κόρνα λιγότερο δυνατά...

Κόρνο

Το **κόρνο** είναι ένα πνευστό όργανο φτιαγμένο από μέταλλο, γι' αυτό κατατάσσεται στα **χάλκινα πνευστά**. Η **τρομπέτα**, το **τρομπόνι** και η **τούμπα** είναι επίσης χάλκινα πνευστά. Τα όργανα αυτά τοποθετούνται πίσω από τα ξύλινα πνευστά.

Άκουσε τα χάλκινα πνευστά να παίζουν.

Τα τύμπανα κάνουν μια εντυπωσιακή και δυναμική είσοδο. Τα **συμφωνικά τύμπανα**, η **γκρανκάσα**, τα **πιάτα**, το **τρίγωνο**, οι **καμπάνες**, το **βιμπράφωνο** και το **ξυλόφωνο** είναι **κρουστά** όργανα της ορχήστρας. Ορισμένα από αυτά, όπως το τύμπανο, έχουν τεντωμένο δέρμα ενώ άλλα, όπως το τρίγωνο και τα πιάτα, παράγουν ήχο με το ίδιο το υλικό από το οποίο είναι κατασκευασμένα. Στην ορχήστρα τα κρουστά τοποθετούνται πίσω από τα χάλκινα πνευστά.

Συμφωνικά τύμπανα

Κύμβαλα
(πιάτα)

Άκουσε τα κρουστά να παίζουν.

Κάθε όργανο έχει συγκεκριμένη θέση στην ορχήστρα. Μπορείς να καταλάβεις γιατί;

Ο μαέστρος Βλαδμίρ Ασκενάζι σε ώρα πρόβας

Πρόβα Συμφωνικής Ορχήστρας

Η μεγάλη στιγμή έφτασε! Η Ορχήστρα Νέων της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα δώσει συναυλία στο **Μέγαρο Μουσικής Αθηνών**. Εδώ, βρίσκονται τέσσερις από τις πιο **σύγχρονες αίθουσες συναυλιών** της Ευρώπης: η **Αίθουσα «Φίλων της Μουσικής»**, η **Αίθουσα «Δημήτρης Μητρόπουλος»**, η **Αίθουσα «Αλεξάνδρα Τριάντη»** και η **Αίθουσα «Νίκος Σκαλκώτας»**.

Οι μουσικοί ανεβαίνουν στη σκηνή της **Αίθουσας «Φίλων της Μουσικής»**. Όλα είναι μελετημένα κατάλληλα, ώστε ο ήχος των οργάνων να ακούγεται καθαρά και με κάθε λεπτομέρεια. Στοιχεία της ξύλινης οροφής, η σκηνή και τα θεωρεία μπορούν να μετακινούνται ώστε να ενισχύουν ορισμένους ήχους και να τους κατευθύνουν προς τους ακροατές ή να απορροφούν άλλους. Έτσι, το ηχητικό αποτέλεσμα έχει άριστη ποιότητα.

Φωτογραφία: Αρσί Ανανιοστίπουλοι

Μέγαρο Μουσικής Αθηνών: Αίθουσα «Φίλων της Μουσικής»
Συναυλία της Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών

Οι ακροατές υποδέχονται το μαέστρο με ένα θερμό χειροκρότημα. Γίνεται απόλυτη ησυχία κι αμέσως μετά αρχίζει η συναυλία και μαζί της ένα ακόμα μαγικό ταξίδι στον **κόσμο της Μουσικής!**

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Σήμερα γνωρίσαμε την **Ορχήστρα Νέων της Ευρωπαϊκής Ένωσης**, καθώς και τις **ομάδες των οργάνων** που αποτελούν μια **Συμφωνική Ορχήστρα**.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Συμφωνική Ορχήστρα, έγχορδα, πνευστά, κρουστά, μαέστρος, μουσικοί, αίθουσα συναυλιών

Όπως η γραμμή αποτελεί την πρώτη ύλη για τη δημιουργία ενός σχεδίου, έτσι και το **διάστημα**, δηλαδή η «ηχητική απόσταση» ανάμεσα σε δύο νότες, αποτελεί την πρώτη ύλη μιας μουσικής δημιουργίας.

Προσπάθησε να «αποδώσεις» τα σχήματα που ακολουθούν παίζοντας στο μεταλλόφωνο ή στο ξυλόφωνο:

• Νότες που βρίσκονται δίπλα - δίπλα:

• Νότες που απέχουν:

Δοκίμασε τώρα, να σύρεις γρήγορα την μπαγκέτα σου πάνω στις ράβδους.

Αυτή η τεχνική εκτέλεσης ονομάζεται **γκλισάντο** (*glissando*), που σημαίνει «γλιστρώντας».

Για να καταλάβεις καλύτερα το **γκλισάντο**, δοκίμασε να μιμηθείς, με τη φωνή σου ή σφυρίζοντας, τον ήχο που κάνει ένα αντικείμενο που πέφτει από ψηλά, όπως στα κινούμενα σχέδια.

Ημιτόνιο – Τόνος – Τριημιτόνιο

Στο δυτικοευρωπαϊκό μουσικό σύστημα η μικρότερη «ηχητική απόσταση» ανάμεσα σε δύο μουσικούς φθόγγους ονομάζεται **ημιτόνιο**. Η αμέσως μεγαλύτερη απόσταση (ίση με δύο ημιτόνια) ονομάζεται **τόνος**. Υπάρχει επίσης και το **τριημιτόνιο** (απόσταση ίση με τρία ημιτόνια) που είναι ακόμη μεγαλύτερο. Σε άλλα μουσικά συστήματα (π.χ. στην ελληνική, την αραβική και την ινδική μουσική) οι ηχητικές αποστάσεις μπορεί να είναι πιο μικρές κι από το ημιτόνιο.

Μείζων Σκάλα – Ελάσσων Σκάλα

Κάθε μουσικός πολιτισμός επιλέγει ορισμένους ήχους, τους τοποθετεί κατά σειρά ύψους, και δημιουργεί με αυτούς «ηχητικές σκάλες».

Παρατήρησε την ακόλουθη διαδοχή από νότες και πρόσεξε τις ηχητικές αποστάσεις ανάμεσά τους:

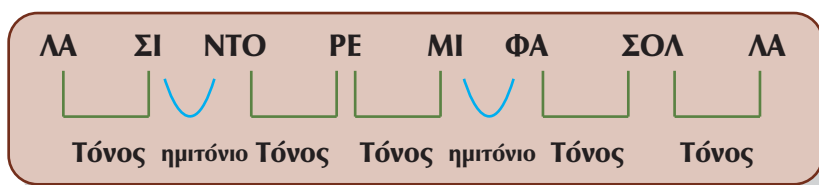

Η διαδοχή αυτή, που ακολουθεί τον τύπο (Τ – Τ – η – Τ – Τ – Τ – η), ονομάζεται **μείζων σκάλα** (στα ιταλικά **ματζόρε**).

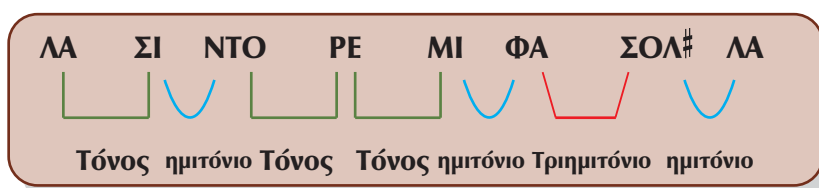
Νότες... «στοιχηθείτε»!

Αν σχηματίσουμε μια σειρά αρχίζοντας από τη νότα ΛΑ, θα έχουμε τη διαδοχή:

Η διαδοχή αυτή, που ακολουθεί τον τύπο (Τ - η - Τ - Τ - η - Τ - Τ), ονομάζεται **φυσική ελάσσων σκάλα** (στα ιταλικά *μινόρε*).

Αν, αντί για ΣΟΛ, παίξουμε ΣΟΛ δίεση (ΣΟΛ#), θα έχουμε τη διαδοχή:

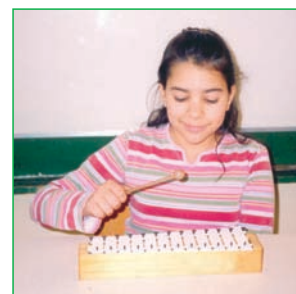

Η διαδοχή αυτή, που ακολουθεί τον τύπο (Τ - η - Τ - Τ - η - Τρ - η), ονομάζεται **αρμονική ελάσσων σκάλα**.

Δοκίμασε κι εσύ να παίξεις στο μεταλλόφωνο:

- τη μείζονα σκάλα
- τη φυσική ελάσσονα σκάλα
- την αρμονική ελάσσονα σκάλα

Δοκίμασε τώρα να αυτοσχεδιάσεις αρχίζοντας και καταλήγοντας άλλοτε στο ΝΤΟ – μείζονα σκάλα – κι άλλοτε στο ΛΑ – ελάσσονα σκάλα. Φρόντισε να εναλλάσσονται μέρη όπου θα παίξεις:

- νότες που βρίσκονται δίπλα - δίπλα
- νότες που απέχουν
- νότες που βρίσκονται δίπλα δίπλα και παίζονται με γκλισάντο.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Στο σημερινό μάθημα μάθαμε τι είναι **διάστημα**, **ημιτόνιο**, **τόνος**, **τριημιτόνιο**, καθώς και τι είναι **μείζων σκάλα**, **φυσική ελάσσων σκάλα** και **αρμονική ελάσσων σκάλα**.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: διάστημα, ημιτόνιο, τόνος, τριημιτόνιο, μείζων σκάλα, ελάσσων σκάλα

Γέννησις

Τα **Χριστούγεννα** είναι η μεγάλη γιορτή της χριστιανοσύνης. Οι πιστοί συμμετέχουν σε εκδηλώσεις θρησκευτικής λατρείας και πηγαίνουν στην εκκλησία, όπου ψέλνεται το Απολυτίκιο των Χριστουγέννων.

Άκουσε το **Απολυτίκιο*** των Χριστουγέννων:
«*Η Γέννησίς σου Χριστέ ο Θεός ημών...*»

Την παραμονή των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς και των Φώτων, τα παιδιά πηγαίνουν από σπίτι σε σπίτι και τραγουδούν τα **κάλαντα**.

Άκουσε τα παρακάτω κάλαντα:
Βυζαντινά Χριστουγέννων από τον **Πόντο**
Πρωτοχρονιάς από τη **Ζάκυνθο**
Φώτων από τους **Φούρνους Ικαρίας**

Βούλα Παπαϊωάννου,
«Κάλαντα»

Κάλαντα στο χωριό

Ας κάνουμε ένα ταξίδι πίσω στο χρόνο για να δούμε πώς προετοιμάζονταν τα παιδιά ενός χωριού για τα κάλαντα...

Εβδομάδες πριν τα Χριστούγεννα, κάθε βράδυ, τις μεγάλες νύχτες του χειμώνα γύρω από το τζάκι, τα παιδιά μάθαιναν με τη βοήθεια των μεγάλων τα **κάλαντα** που θα τραγουδούσαν στις γιορτές του **Δωδεκαήμερου***.

Ματσούκες

Τα κάλαντα συνοδεύονταν από **έθιμα**, διαφορετικά από περιοχή σε περιοχή. Οι άνθρωποι τα θεωρούσαν σημαντικά γιατί περιλάμβαναν ευχές για υγεία, χαρά, τύχη και πλούτο.

Χαρακτηριστικά ήταν τα έθιμα της περιοχής των Γρεβενών και της Θράκης. Στα Γρεβενά, ετοιμάζαν τις «**ματσούκες**» που τις έφτιαχναν πελεκώντας ένα χλωρό ξύλο κρανιάς* με χοντρό «κεφάλι» στην άκρη. Το βράδυ της παραμονής των Χριστουγέννων πήγαιναν στον παπά του χωριού για να πάρουν την ευλογία του. Έπειτα, έπαιρναν το δρόμο για τα σπίτια. Χτυπούσαν ρυθμικά κάθε πόρτα με τις «ματσούκες» και ανακάτευαν τη φωτιά στο τζάκι λέγοντας ευχές. Στη συνέχεια, τραγουδούσαν τα κάλαντα.

Να τα πούμε;

Στη Θράκη, την παραμονή της Πρωτοχρονιάς, κρατούσαν φρεσκοκομμένα κλαδιά κρυνιάς, τις «**σούρβες**». Μ' αυτά χτυπούσαν τους ανθρώπους για να τους μεταδώσουν τη δύναμη και αντοχή λέγοντας:

*Σούρβα σούρβα, γιρό κουρμί
γιρό κουρμί, γιρό σταυρί*
σαν ασήμι, σαν κρυνιά
κι του χρον' ουλ' γιροί
ουλ' γιροί καλόκαρδοι.*

*Σούρβα, σούρβα, για χαρά
για σταφίδες, για παρά*,
για καρύδες, για μπαντέμια*
για ένα ξυλουκέρατου*.*

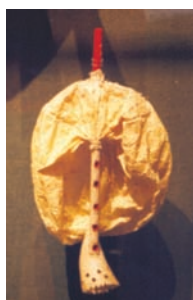
Σούρβες

Σ' όλα τα μέρη, τα παιδιά που έλεγαν κάλαντα έπαιρναν και το το φιλοδώρημά τους. Την ώρα που τραγουδούσαν, η νοικοκυρά έβαζε στο καλάθι τους καρπούς, γλυκά ή νομίσματα.

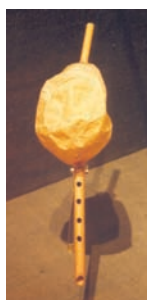
Αν, πάλι, κάποιος από ιδιοτροπία ή τσιγκουνιά δεν τους άνοιγε την πόρτα, του τραγουδούσαν περιγελαστικά*:

*Αφέντη μου, στην κάπα σου χίλιες χιλιάδες ψείρες
άλλες γεννούν, άλλες κλωσσούν, άλλες αυγά
μαζώνουν...*

Οι μικροί καλαντιστές κρατούσαν συχνά κι ένα ομοίωμα καραβιού, ένα φαναράκι σε σχήμα εκκλησίας ή μια φάτνη μ' ένα άστρο και συνόδευαν το τραγούδι τους με **παραδοσιακά μουσικά όργανα** (τρίγωνο, τουμπελέκι, τουμπί, τουμπανά, ντέφι, τσαμπουνάκι, μονοτσάμπουνο, ζίλια, μασιά, κ.ά.).

Τσαμπουνάκι

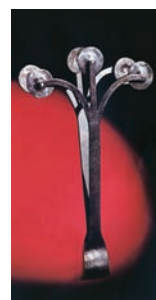
Μονοτσάμπουνο

Τουμπελέκι

Ντέφι (με ζίλια)

Μασιά

Ζίλια

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Στο σημερινό μάθημα γνωρίσαμε ελληνική μουσική (βυζαντινός ύμνος, κάλαντα) που συνδέεται με την περίοδο των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς και των Φώτων, καθώς και **παραδόσεις** κι **έθιμα** του λαού μας που συνδέονται με τη **βυζαντινή** και **δημοτική** μας **μουσική**.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: βυζαντινός εκκλησιαστικός ύμνος, κάλαντα, έθιμα Δωδεκαήμερου, παραδοσιακά μουσικά όργανα

Συνήχηση

Ο μουσικός που βλέπεις μπορεί να παίζει ταυτόχρονα όλα τα όργανα που έχει προσαρμόσει στο σώμα του. Είναι ένας «Άνθρωπος – Ορχήστρα»! Μπορείς να φανταστείς πώς ακούγονται τα όργανα αυτά όταν συνηχούν;

Συνήχηση είναι το ταυτόχρονο άκουσμα δύο ή περισσότερων μουσικών φθόγγων.

Ορισμένες συνηχήσεις ακούγονται πιο «ταιριαστές» και μας αφήνουν ένα αίσθημα ηρεμίας και χαλάρωσης. Γι' αυτό τις ονομάζουμε **σύμφωνες**. Άλλες συνηχήσεις, πάλι, ακούγονται κάπως «αταίριαστες» και δημιουργούν μια ένταση που πρέπει να εκτονωθεί. Γι' αυτό τις ονομάζουμε **διάφωνες**. Η εναλλαγή διάφωνων και σύμφωνων συνηχήσεων δίνει ζωντάνια και ενδιαφέρον στη μουσική.

Σύνολο με φλογέρες

Άκουσε μια σειρά από συνηχήσεις και σημείωσε Δ (διάφωνη) ή Σ (σύμφωνη) δίπλα στους αριθμούς:

1... 2... 3... 4... 5... 6...

Μπορείς να βρεις δύο σύμφωνες και δύο διάφωνες συνηχήσεις στο μεταλλόφωνο ή στο ξυλόφωνο;

Δοκίμασε να κάνεις το ίδιο με φλογέρες, μαζί με άλλους συμμαθητές ή συμμαθήτριές σου.

Όταν ηχούν ταυτόχρονα τρεις ή περισσότερες νότες διαφορετικού ύψους, σχηματίζεται μια **συγχορδία**. Οι συγχορδίες μοιάζουν με «κολόνες» από μουσικούς ήχους, που έχουν στη βάση τους το χαμηλότερο και στην κορυφή τους τον ψηλότερο φθόγγο, π.χ.:

ΣΟΛ	ΣΙ	ΛΑ	↑
ΜΙ	ΦΑ	ΣΟΛ	
ΝΤΟ	ΡΕ	ΜΙ	

Δοκίμασε να τραγουδήσεις τη συγχορδία ΝΤΟ-ΜΙ-ΣΟΛ με τους συμμαθητές σου.

«Συνήχηση»... παρακαλώ!

Μονοφωνία – Πολυφωνία – Ομοφωνία

Οι ανθρώπινες φωνές και τα μουσικά όργανα μπορούν να συνδυάζονται μονοφωνικά, πολυφωνικά ή ομοφωνικά.

Άκουσε μερικά παραδείγματα **φωνητικής*** μουσικής:

- Στο παραδοσιακό τραγούδι από την Προποντιδα **«Καράβι- καραβάκι»** όλες οι φωνές τραγουδούν την ίδια ακριβώς μελωδία. Ο συνδυασμός αυτός ονομάζεται **μονοφωνία**.
- Στο παραδοσιακό ηπειρώτικο τραγούδι **«Δεροπολίτσα»** κάθε φωνή τραγουδάει μια ξεχωριστή μελωδία που συνηχεί και συνδυάζεται με τις υπόλοιπες. Ο συνδυασμός αυτός ονομάζεται **πολυφωνία**.
- Το τραγούδι **«Στράικ ιτ απ, Τάμπορ»** (**“Strike it up, Tabor”** – **«Ας αρχίσει το τραγούδι, Τάμπορ»**) του **Τόμας Γουίλκς (Thomas Weelkes)** αποτελεί παράδειγμα **πολυφωνικής** φωνητικής μουσικής από τη δυτικοευρωπαϊκή μουσική παράδοση.

Οι ανθρώπινες φωνές μπορούν ακόμη να συνδυάζονται **ομοφωνικά**, δηλαδή να σχηματίζουν **συγχορδίες**, όπως έκανες εσύ με τους συμμαθητές σου.

Δοκιμάστε να τραγουδήσετε «πολυφωνικά» το παρακάτω τραγούδι από την Αγγλία:

The musical notation is in 4/4 time and consists of two staves. The first staff is divided into three parts: A, B, and Γ. Part A has four measures, B has four measures, and Γ has four measures. The second staff continues the melody with five measures. The lyrics are written below the notes.

A   **B**   ,   **Γ**   ,

Come,   come   let   us   work,   no,   no   let   us   play
Καμ,   καμ   λετ   ασ   γου_έρκ,   νο,   νο   λετ   ασ   πλέ_ι

For   to - mor - row   morn   is   a   ho - li - day.
Φορ   του - μό - ρο_ου   μορν   ιζ   α   χο - λι - ντέι.

 Χωριστείτε σε τρεις ομάδες. Η ομάδα Α αρχίζει να τραγουδάει πρώτη. Μόλις κάνει νόημα ο δάσκαλος, αρχίζει να τραγουδά και η ομάδα Β και μετά από λίγο ξεκινά και η ομάδα Γ. Αυτό το είδος πολυφωνικού συνδυασμού των φωνών λέγεται **κανόνας**.*

Μονοφωνικά και πολυφωνικά μουσικά όργανα

Τούμπα

Όργανα όπως το φλάουτο, η φλογέρα, το όμποε, το σαξόφωνο, το τρομπόνι, η τούμπα κτλ. παράγουν τους μουσικούς φθόγγους έναν - έναν διαδοχικά, γι' αυτό ονομάζονται **μονοφωνικά** («βγάζουν» μόνο μία «φωνή» κάθε φορά).

Τρομπόνι

Κιθάρα

Άλλα όργανα, όπως το πιάνο, το ακορντεόν, η κιθάρα, η φουσαρμόνικα κτλ. μπορούν να παράγουν ταυτόχρονα δύο, τρεις ή και περισσότερους μουσικούς φθόγγους. Τα όργανα αυτά ονομάζονται **πολυφωνικά**.

Πιάνο με ουρά

Άκουσε τέσσερα μουσικά απόσπασμα και απάντησε στις ερωτήσεις:

- Σε κάθε απόσπασμα παίζει ένα ή περισσότερα όργανα;
- Ποιος από τους συνδυασμούς είναι πιο εντυπωσιακός και γιατί;
- Αν τα όργανα ήταν άνθρωποι που συνομιλούν, τι μορφή θα είχε κάθε συνομιλία;
- Διάλεξε τη ζωγραφιά που νομίζεις ότι «ταιριάζει» με κάθε απόσπασμα και δώσε της ένα τίτλο.

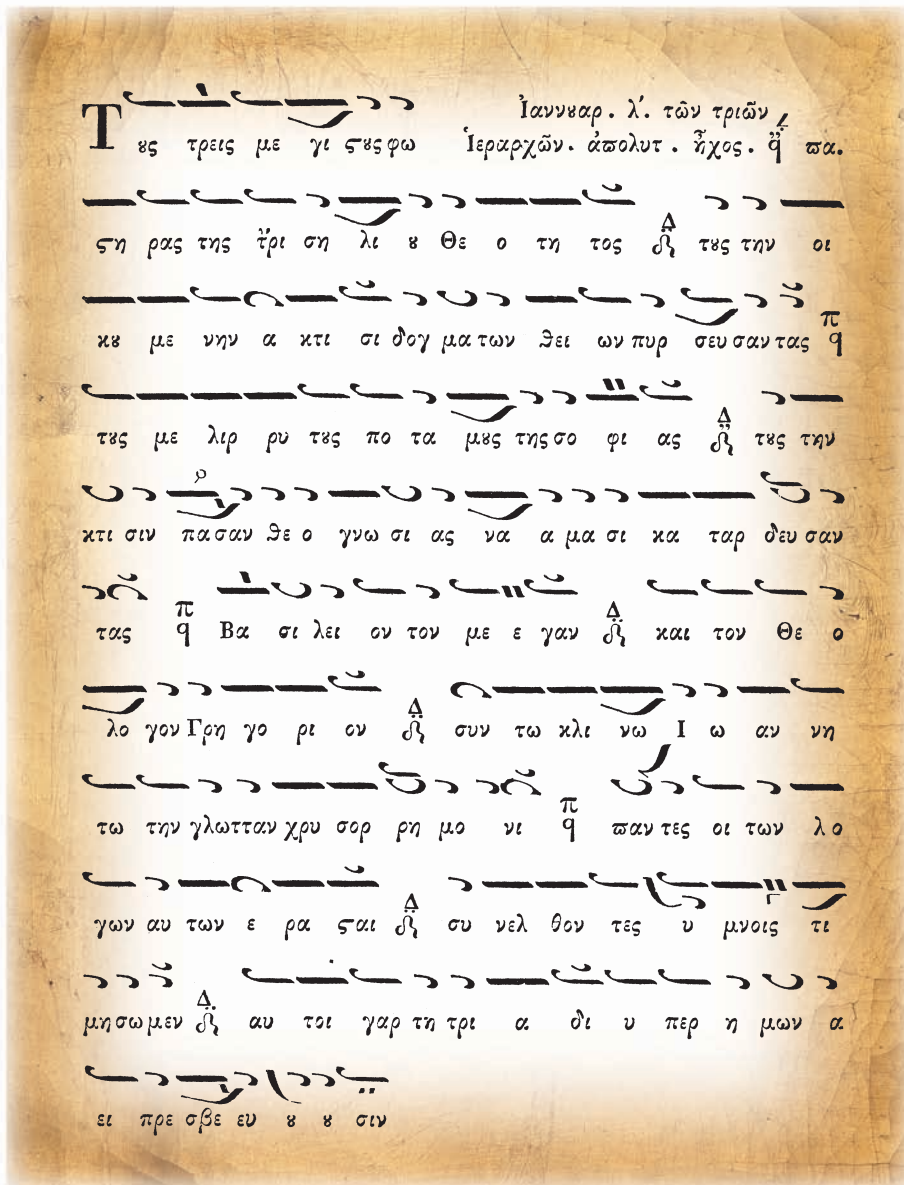

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Σήμερα έμαθες για τη **συνήχηση**, δηλαδή το ταυτόχρονο άκουσμα δύο ή περισσότερων μουσικών ήχων, για την εντύπωση που μας δημιουργούν οι **διάφωνες** και οι **σύμφωνες** συνηχήσεις, για τη **συγχορδία**, καθώς και για διαφορετικούς τρόπους συνήχησης (**μονοφωνία**, **πολυφωνία**, **ομοφωνία**).

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: **συνήχηση, διαφωνία, συμφωνία, μονοφωνία, πολυφωνία, ομοφωνία**

Παρατήρησε ένα κείμενο βυζαντινής μουσικής· είναι το «**Απολυτίκιο των Τριών Ιεραρχών**». Η γραφή που βλέπεις ονομάζεται **βυζαντινή παρασημαντική**.

Η βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική είναι **φωνητική** (δε χρησιμοποιεί μουσικά όργανα) και **μονοφωνική**. Οι μελωδίες της συνοδεύονται μ' ένα συνεχόμενο φθόγγο, το **ίσο**.

Οι φθόγγοι της βυζαντινής μουσικής **Πα, Βου, Γα, Δι, Κε, Ζω, Νη** έχουν πάρει τα ονόματά τους από τα επτά πρώτα γράμματα του ελληνικού αλφάβητου:

Πα	Βου	Γα	Δι	Κε	Ζω	Νη
α	β	γ	δ	ε	ζ	η

Στο γραπτό κείμενο, ειδικά σύμβολα, οι **μαρτυρίες**, δείχνουν από ποιο φθόγγο ξεκινάει η μελωδία:

Το βυζαντινό μουσικό αλφαβητάρι

Φθόγγοι	Νη	Πα	Βου	Γα	Δι	Κε	Ζω	Νη´
Μαρτυρίες	δ̣λ̣	π̣ϙ̣	ϛ̣λ̣	ρ̣ρ̣	Δ̣λ̣	κ̣ϙ̣	ζ̣λ̣	ν̣ν̣´

Στη συνέχεια, σημάδια που ονομάζονται **χαρακτήρες ποσότητας**, καθοδηγούν τον ερμηνευτή, δείχνοντάς του **πόσο** θα ανέβει ή θα κατέβει η φωνή του ή αν θα παραμείνει στον ίδιο φθόγγο. Οι χαρακτήρες αυτοί δείχνουν, επίσης, **με ποιο τρόπο** θα κινηθεί η φωνή, ώστε να αποδώσει όλο τον πλούτο και την ποικιλία των διαστημάτων της βυζαντινής μουσικής.

Παρατήρησε ορισμένους **χαρακτήρες ποσότητας**:

Ίσο: ◁ Χαρακτήρας ισότητας

Ολίγο: — Χαρακτήρας ανάβασης

Κεντήματα : ≡ Χαρακτήρας ανάβασης

Πεταστή: ∪ Χαρακτήρας ανάβασης

Απόστροφος: ▷ Χαρακτήρας κατάβασης

Ειδικοί **χρονικοί χαρακτήρες** αυξάνουν ή διαιρούν τη χρονική διάρκεια. Παρατήρησε ορισμένους χρονικούς χαρακτήρες:

Κλάσμα: ∩

Απλή: ·

Γοργό: ⊣

Η βυζαντινή παρασημαντική χρησιμοποιείται, επίσης, για την καταγραφή των δημοτικών τραγουδιών.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Στο σημερινό μάθημα γνωρίσαμε τους **φθόγγους** και ορισμένα βασικά σημάδια της **βυζαντινής παρασημαντικής**, δηλαδή της βυζαντινής μουσικής γραφής.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: σημάδι, μαρτυρία, χαρακτήρας, βυζαντινή παρασημαντική, βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική

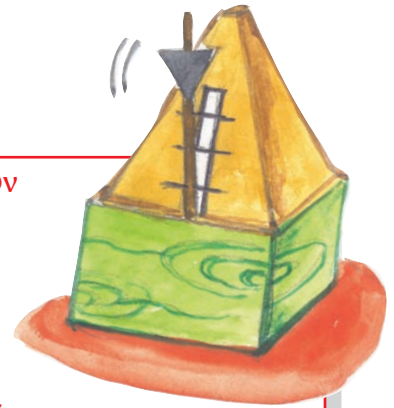
Όπως γνωρίζεις, το πόσο γρήγορα ή αργά πρέπει να εκτελεστεί ένα μουσικό έργο καθορίζεται από τη **ρυθμική αγωγή**.

Άκουσε τρία μουσικά αποσπάσματα και σημείωσε στο αντίστοιχο κουτάκι το χαρακτηρισμό της ρυθμικής τους αγωγής.

- Απόσπασμα 1**   Αργά   Μέτρια γρήγορα   Πολύ γρήγορα
- Απόσπασμα 2**   Αργά   Μέτρια γρήγορα   Πολύ γρήγορα
- Απόσπασμα 3**   Αργά   Μέτρια γρήγορα   Πολύ γρήγορα

Η ρυθμική αγωγή συμβολίζεται με ιταλικές λέξεις που περιγράφουν διαφορετικά επίπεδα ταχύτητας. Δες μερικές ενδείξεις **ρυθμικής αγωγής**:

Αλέγκρο	- Allegro	γρήγορα
Πρέστο	- Presto	πολύ γρήγορα
Αντάντε	- Andante	αργά, περπατητά
Αντάτζιο	- Adagio	αργά
Αντάτζιο μόλτο	- Adagio molto	πολύ αργά

Άκουσε τέσσερα διαφορετικά μέρη από Κοντσέρτα* που ανήκουν στον κύκλο έργων του **Αντόνιο Βιβάλντι «Οι Τέσσερις Εποχές»**.

- Παρατήρησε τη ρυθμική τους αγωγή και σημείωσε με ποια σειρά τ' άκουσες (1, 2, 3 και 4).
- Συμπλήρωσε, επίσης, τι σημαίνει κάθε ένδειξη ρυθμικής αγωγής.

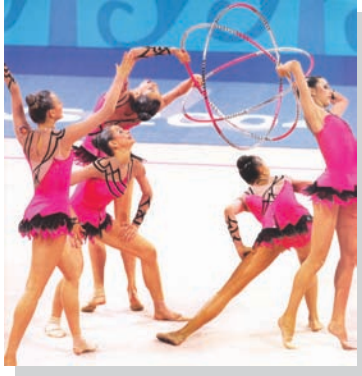
Αλέγκρο	Πρέστο	Αντάτζιο	Αντάτζιο μόλτο

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Στο σημερινό μάθημα μιλήσαμε για τη **ρυθμική αγωγή** και για τις **ενδείξεις ρυθμικής αγωγής**.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: ρυθμική αγωγή, ενδείξεις ρυθμικής αγωγής

Παρατήρησε τις εικόνες. Τι είδους μουσική πιστεύεις ότι συνοδεύει κάθε χορό; Μπορείς να σκεφτείς κι άλλες περιπτώσεις όπου η μουσική συνδυάζεται με την κίνηση;

Ρυθμική Γυμναστική
(Ολυμπιακοί Αγώνες 2004)

Μαθητές χορεύουν στην τάξη

Ελληνικός δημοτικός χορός

Μπαλέτο

Μιούζικαλ
(Ο Φρεντ Αστέρ)

Στις δραστηριότητες που ακολουθούν, άφησε τη μουσική να σε «ταξιδέψει» καθώς θα κινείσαι και θα χορεύεις.

Με μία ομάδα συμμαθητών σου χορέψτε αυθόρμητα ακούγοντας δύο κομμάτια που συνοδεύουν ταινίες **βωβού κινηματογράφου*** του **Τσάρλι Τσάπλιν ή Σαρλό (Charlie Chaplin)**. Τι παρατήρησες στον τρόπο κίνησής σου;

- Άκουσε τώρα το κομμάτι με τίτλο «**Ναυτία**» από την ταινία του **Τσάρλι Τσάπλιν «Ε ντίες πλέζουρ» ("A day's pleasure" - «Η χαρά μιας μέρας»)**.

Με μία ομάδα συμμαθητών σου ζωντανέψτε την παρακάτω σκηνή, καθώς θ' ακούγεται η μουσική:

Πάνω στο κατάστρωμα ενός πλοίου κι ενώ η θάλασσα είναι φουρτουνιασμένη, τρία ζευγάρια χορεύουν, δύο ζαλισμένοι επιβάτες κατευθύνονται προς την κουπαστή κι ένας σερβιτόρος, κουβαλώντας ένα γεμάτο δίσκο, προσπαθεί να φθάσει στον προορισμό του...

Μοιράστε τους ρόλους μεταξύ σας και ξεκινήστε. Αν θέλετε, προσθέστε κι άλλους. Μην ξεχνάτε ότι το πλοίο «κουνιέται», κι εσείς μαζί του!

Παίζω, κινούμαι και χορεύω με τη μουσική

Ο κινηματογράφος - η λεγόμενη **έβδομη τέχνη*** - ανακαλύφθηκε μόλις στις αρχές του 20ού αιώνα. Όταν έφτασε στη χώρα μας, έγινε αγαπημένο λαϊκό θέαμα.

Πριν την εμφάνισή του, ο κόσμος της ελληνικής υπαίθρου και των πόλεων διασκέδαζε παρακολουθώντας παραστάσεις θεάτρου της λαϊκής μας παράδοσης, το **ελληνικό Θέατρο Σκιών**, όπου πρωταγωνιστούσε ο φτωχός αλλά πανέξυπνος **Καραγκιόζης**.

Η μουσική που συνοδεύει τις παραστάσεις του Καραγκιόζη παίζεται από συγκρότημα λαϊκών οργανοπαικτών ή είναι ηχογραφημένη. Η **κίνηση** και ο **χορός** κάθε φιγούρας συνοδεύεται από χαρακτηριστική μουσική.

Πίνακας του καραγκιοζοπαίκτη Ευγένιου Σπαθάρη

Άλλο τραγούδι συνοδεύει την εμφάνιση π.χ. του επτανήσιου σιορ Διονύση ή Νιόνιου και άλλο την εμφάνιση του Μπαρμπα-Γιώργου.

Αλλά και οι ίδιες οι φιγούρες συχνά «στήνουν» το χορό και γλεντούν με **μουσική** κατά τη διάρκεια της παράστασης.

Ακούστε το τραγούδι «**Η πίτα που' φάγε ο σπανός**» σε ρυθμό «καλαματιανού» και χορέψτε στην τάξη!

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Η **μουσική** συνδέεται στενά με την **κίνηση** και το **χορό**. Ο άνθρωπος συχνά ανταποκρίνεται στη μουσική με κίνηση και χορό.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: μουσική, ρυθμός, κίνηση, χορός

Θα φανταζόσουν ποτέ ότι μπορείς να «διευθύνεις» μια ολόκληρη ορχήστρα ή ένα μουσικό συγκρότημα πατώντας μόνο τα πλήκτρα ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή ή ενός συνθεσάιζερ*;

Κι όμως, όλα είναι δυνατά σήμερα με την εξέλιξη της μουσικής τεχνολογίας*!

Ο φίλος μας στην εικόνα βρίσκεται μπροστά σε μια οικιακή μονάδα δημιουργίας μουσικής, δηλαδή σ' ένα **χόουμ στούντιο** (home studio).

– Δες τον **ηλεκτρονικό υπολογιστή με το λειτουργικό λογισμικό*** του. Μπορείς να διακρίνεις στην οθόνη το **μουσικό πρόγραμμα** (σήκουενσερ – sequencer);

Μουσικό πρόγραμμα (σήκουενσερ – sequencer)

● Το **πρόγραμμα** αυτό είναι πολύ σημαντικό. Με τα **δείγματα ήχου** (σάμπλς – samples) μουσικών οργάνων που παράγει μπορούμε να δημιουργήσουμε μουσική στον υπολογιστή και να τη γράψουμε σε παρτιτούρα*.

Ακόμη, μπορούμε να ηχογραφήσουμε «ζωντανές» εκτελέσεις μουσικής.

● Ειδικά μουσικά προγράμματα μιμούνται τον ήχο φυσικών ή ηλεκτρονικών οργάνων.

Τα προγράμματα αυτά ονομάζονται **Εικονικά* όργανα** (βίρτσουαλ ίνστρουμεντς – virtual instruments).

Δες μερικά εικονικά όργανα στην οθόνη του υπολογιστή:

Εικονικό όργανο που μιμείται ένα συνθεσάιζερ

Εικονικό όργανο που μιμείται την ανθρώπινη φωνή

Εικονικό όργανο που μιμείται κρουστά όργανα

Εικονικό όργανο που μιμείται την κιθάρα